

М. В. Вінциславська,
аспірант Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УДК 342.95

СТАТУС СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ РЕАЛІЗАЦІЮ МАЙНА БОРЖНИКА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Досліджено правовий статус та роль спеціалізованих організацій, що здійснюють реалізацію арештованого майна боржника у виконавчому провадженні. Виявлено проблеми, які виникають у зв'язку із залученням спеціалізованих організацій у виконавчий процес. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства про виконавче провадження.

Ключові слова: спеціалізовані організації, реалізація арештованого майна, правовий статус.

Правовий статус спеціалізованих організацій, які здійснюють реалізацію арештованого майна боржника, безпосередньо в Законі України “Про виконавче провадження” не врегульований, міститься лише ряд посилань в окремих підзаконних нормативно-правових актах України [1], зокрема таких як Порядок реалізації арештованого майна, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 15 липня 1999 р. № 42/5, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 19 липня 1999 р. за № 480/3773 (зі змінами) [2], Тимчасове положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 27 жовтня 1999 р. № 68/5, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 р. за № 745/4038 (зі змінами) [3], Правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами, затверджені наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України від 13 березня 1995 р. № 37, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 22 березня 1995 р. за № 79/615 (зі змінами) [4], Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна від 22 грудня 1997 р. № 1448 [5], а також Положення про умови і порядок проведення тендерів (конкурсів) з визначення спеціалізованих організацій для реалізації арештованого державними виконавцями майна, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2003 р. № 136/5 [6].

Аналіз законодавства дає право стверджувати, що в Законі України “Про виконавче провадження” такі суб'єкти виконавчого процесу, як спеціалізовані організації, які здійснюють реалізацію арештованого майна, не згадуються і не включені до переліку осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій, хоча, як слушно зазначають російські вчені І. Б. Морозова та А. М. Треушніков, на стадії виконання, пов'язаного з реалізацією майна боржника, спеціалізовані організації відіграють основну роль [7, с. 72].

Метою статті є необхідність врегулювання правового статусу спеціалізованих організацій, що здійснюють реалізацію арештованого майна, як суб'єктів виконавчого процесу, оскільки відсутність законодавчої регламентації їх діяльності може призвести до порушення в першу чергу прав і законних інтересів сторін, а також Державної виконавчої служби, з якою укладається відповідний договір (п. 3.1 Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 15 липня 1999 р. № 42/5).

У науковій літературі діяльність спеціалізованих організацій, що здійснюють реалізацію арештованого майна, досліджено фрагментарно. Значна увага приділялася реалізації арештованого майна як стадії виконавчого провадження такими вченими, як Ю. В. Білоусов [8], С. Я. Фурса [9] та С. В. Щербак [10]. Дослідження діяльності з реалізації арештованого майна як різновиду господарської діяльності здійснювалось Ю. М. Павлюченко [11]. Разом з тим дослідження правового статусу спеціалізованої організації як суб'єкта виконавчого процесу не було.

У зв'язку з цим, до питань, які потребують першочергового врегулювання у нормативно-правових актах, належить необхідність включення спеціалізованих організацій до осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій згідно з ч. 2 ст. 7 Закону України "Про виконавче провадження", адже результати діяльності таких суб'єктів будуть мати свої матеріальні чи процесуальні наслідки для стягувача і боржника. Від того, наскільки належно та законно спеціалізованою організацією виконано зобов'язання щодо реалізації арештованого майна боржника залежить подальший хід виконавчого провадження.

Тому з метою належної організації виконавчого процесу та вчинення юридично значимих дій щодо майна боржника допускається залучення державним виконавцем спеціалізованих організацій, які здійснюють реалізацію майна боржника. Вважаємо за доцільне ч. 2 ст. 7 Закону України "Про виконавче провадження" доповнити таким чином:

"Для проведення виконавчих дій державний виконавець за необхідності залучає понятих, працівників органів внутрішніх справ, спеціалізованих організацій, що здійснюють реалізацію майна боржника, органів опіки та піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому цим Законом".

Дослідження діяльності спеціалізованої організації як суб'єкта виконавчого процесу неможливе без визначення її поняття. На думку Н. В. Герасименко, термін "спеціалізована організація" входить у протиріччя з принципами, закріпленими Законом Російської Федерації "Про виконавче провадження", і допускає можливість застосування примусових заходів особами, які на це законом не уповноважені, що є недопустимим. На думку вченої, примусове виконання рішення може здійснювати організація, а не орган примусового виконання, лише за умови, що така спеціалізована організація входить до структури служби судових приставів і є складовою частиною системи органів юстиції. Застосування заходів примусового виконання не може бути віднесено до видів підприємницької діяльності, і на таку діяльність не може бути видана ліцензія. Виконання цієї функції не може бути делеговано від органів примусового виконання до організацій, а тому розуміння поняття спеціалізованої організації як організації, яка входить до структури органів юстиції і забезпечує застосування одного із заходів примусового виконання, відповідає правовій природі відносин, що виникають на стадії виконавчого провадження.

Не можна погодитись з думкою автора, оскільки спеціалізована організація не застосовує заходів примусу, а лише реалізує майно, передане їй за договором органами державної виконавчої служби. Слід зазначити, що більшість європейських країн застосовує саме такий спосіб реалізації арештованого майна — через торги, які організують приватні компанії. На нашу думку, єдине, чого не вистачає цій системі для функціонування, це контроль з боку державних виконавців та правоохоронних органів за прозорістю реалізації майна боржника, оскільки діяльність цих компаній дуже складно контролювати.

Слід зазначити, що невизначеність терміна "спеціалізована організація" призводить до різних тлумачень його в законодавстві, і не зрозуміло, які організації з реалізації арештованого майна можуть виступати в якості спеціалізованих. Зокрема чи така організація повинна бути спеціально створена з метою надання допомоги державним виконавцям у реалізації майна боржника, чи вона має право згідно зі своїм уставом займатись, окрім реалізації арештованого майна, іншими видами

діяльності, зокрема наданням послуг з продажу різних видів товарів, наданням юридичних консультацій, зберіганням майна, транспортуванням тощо, оскільки на практиці досить часто спеціалізованим організаціям відмовлять в участі у конкурсі та виходу на ринок реалізації майна на підставі того, що в її установчих документах не зазначено, що підприємство спеціально створене з метою організації торгів по реалізації арештованого майна. У зв'язку з цим, вважаємо, що для врегулювання вказаних недоліків та прогалин необхідно передбачити у законодавстві положення про те, що спеціалізована організація як суб'єкт господарювання має право займатися іншими видами діяльності, які передбачені її установчими документами.

Вважаємо, що це поняття повинно бути конкретизованим у законодавстві, а тому пропонуємо таке визначення спеціалізованої організації і закріплення його на законодавчому рівні:

“Спеціалізована організація — суб'єкт господарювання, незалежно від форми власності, одним із видів діяльності якого є надання послуг з реалізації майна, на яке звернено стягнення державними виконавцями при примусовому виконанні рішень суду та інших органів, який має штат кваліфікованих співробітників, а також фінансові та технічні можливості для транспортування, зберігання і реалізації арештованого майна у формі торгів/аукціону, а також оформлення його результатів у встановленому законом порядку”.

Аналізуючи Положення про умови і порядок проведення тендерів (конкурсів) з визначення спеціалізованих організацій для реалізації арештованого державними виконавцями майна, затв. наказом Міністерства юстиції України 11 листопада 2003 р. № 136/5, можна дійти висновку, що в ньому містяться лише вимоги до спеціалізованих організацій для участі у тендері (конкурсі). Зокрема для участі в тендері допускаються спеціалізовані організації незалежно від форми власності, що мають право здійснювати реалізацію майна шляхом проведення прилюдних торгів (аукціонів) і (або) право здійснювати операції з нерухомістю в порядку, передбаченому законодавством, діяльність яких у сфері зберігання та реалізації арештованого майна передбачена установчими документами, а також мають відповідні ліцензії, які забезпечували б найбільш повний комплекс послуг з реалізації арештованого майна, досвід роботи не менше двох років у цій чи аналогічній сфері діяльності, мають мережу створених у встановленому порядку філій у більшості областей України і подали на розгляд комісії повний пакет документів, зазначених у цьому Положенні у двох примірниках.

Першою умовою згідно із вказаним вище положенням є необхідність мати право здійснювати операції з нерухомістю в порядку, передбаченому законодавством. Однак спроби знайти закон, який встановлював би такий порядок, не дали позитивного результату. Вважаємо, що до прийняття відповідних нормативно-правових актів, спеціалізовані організації мають право передбачати в своїх установчих документах право на здійснення операцій з нерухомістю.

Крім того, законодавством встановлена вимога мати відповідні ліцензії, які забезпечували б найбільш повний комплекс послуг з реалізації арештованого майна. На нашу думку, ця вимога повинна бути факультативною, оскільки при проведенні тендеру наявність або відсутність ліцензій для здійснення реалізації арештованого майна не повинна бути основним критерієм для допуску учасників тендеру до конкурсу. При виборі переможця тендеру першочергове право на проведення торгів має компанія, яка запропонувала найменший відсоток комісійних за свої послуги, а також технічні можливості підприємства, необхідні для реалізації майна. Додатковим аргументом є те, що в Законі України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 р. № 1775-III [13] такий вид діяльності, як надання послуг державній виконавчій службі щодо організації та проведення прилюдних торгів, аукціонів з реалізації арештованого майна державними виконавцями та забезпечення його зберігання не підлягає ліцензуванню, оскільки не входить до зазначеного у Законі переліку.

Крім того, в Положенні про умови і порядок проведення тендерів (конкурсів) з визначення спеціалізованих організацій для реалізації арештованого державними виконавцями майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України 11 листопада 2003 р. № 136/5, міститься вимога про необхідність мати мережу створених у встановленому порядку філій у більшості областей України. На нашу думку, ця вимога значно обмежує кількість спеціалізованих організацій, які бажають взяти участь у конкурсі, оскільки для недержавних структур відкрити в 13 областях свої філії досить витратно. Вважаємо, що такі занадто жорсткі вимоги встановлені з метою скорочення учасників тендеру, а тому для вирішення цього питання пропонується скасувати вимогу про необхідність мати філії в більшості областей України.

Варто звернути увагу й на те, що для розширення можливостей участі спеціалізованих організацій у тендері, а також для розвитку добросовісної конкуренції, необхідно запровадити систему контролю за діяльністю конкурсної комісії в процесі відбору спеціалізованих організацій. У зв'язку з цим, на нашу думку, під час проведення тендеру Антимонопольний комітет України повинен перевіряти, чому пріоритет віддали тій чи іншій спеціалізованій організації, перевіряти показники роботи поточного року, відсутність боргів за податками і зборами, перевіряти, чи були подані усі необхідні документи з проведення тендеру. Досить часто переможцями тендеру стають компанії-банкроти, які мають заборгованості перед виконавчими службами, систематично порушували Генеральний договір про реалізацію арештованого майна, на яке звернене стягнення державними виконавцями при примусовому виконанні рішень, який укладається з Міністерством юстиції України, порушували сам порядок проведення прилюдних торгів/аукціонів і взагалі не мали права брати участь у конкурсі.

Враховуючи те, що захист прав і законних інтересів учасників тендеру має першочергове значення для розвитку добросовісної конкуренції, пропонуємо внести зміни до Положення про умови і порядок проведення тендерів (конкурсів) з визначення спеціалізованих організацій для реалізації арештованого державними виконавцями майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України 11 листопада 2003 р. № 136/5. Зокрема пропонуємо передбачити можливість оскаржити результати проведення тендеру в десятиденний термін з моменту отримання інформації щодо переможця тендеру в адміністративному порядку до Антимонопольного Комітету України або у судовому порядку.

Відсутність змагальності між спеціалізованими організаціями за право реалізації арештованого майна призводить до його монополізації, збільшення розміру комісійної винагороди спеціалізованих організацій, що, в свою чергу, призводить до обмеження і зловживання правами та законними інтересами сторін виконавчого провадження. Так, Тимчасовим положенням про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 27 жовтня 1999 р. № 68/5 в п. 3.1 передбачено, що розмір винагороди за надані послуги з реалізації арештованого майна не повинен перевищувати з урахуванням податку на додану вартість 15 відсотків від вартості майна, враховуючи і те, що, крім такої винагороди, з боржника також стягується виконавчий збір у розмірі 10 відсотків, а також кошти на витрати, пов'язані із здійсненням виконавчих дій. У кінцевому рахунку боржник залишається без житла і з непогашеним боргом. Тому вважаємо, що для обмеження зловживання правами та законними інтересами сторін виконавчого провадження необхідно внести зміни до вищезазначеного Положення і встановити максимальний розмір винагороди до 5 відсотків.

У цілому аналіз законодавства дає право стверджувати, що нині в Україні зберігається тенденція недовіри населення до прилюдних торгів/аукціонів, які проводяться спеціалізованими організаціями. Існує ряд недоліків та прогалин у

законодавстві про виконавче провадження, щодо реалізації арештованого майна спеціалізованими організаціями, які потребують подальшого регулювання.

Список використаних джерел

1. Про виконавче провадження : Закон України від 21.04.1999 р. № 606–XIV, у ред. Закону від 04.11.2010 р. № 2677–VI [Текст] // ВВР. — 1999. — № 24. — Ст. 207; 2011. — № 19–20. — Ст. 142.
2. Про затвердження порядку реалізації арештованого майна : наказ Міністерства юстиції України від 15.07.1999 р. № 42/5, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 19.07.1999 р. за № 480/3773 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0480-99>.
3. Про затвердження Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна : наказ Міністерства юстиції України від 27.10.1999 р. № 68/5, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 02.11.1999 р. за № 745/4038 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0745-99>.
4. Про затвердження Правил комісійної торгівлі непродовольчими товарами : наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України від 13.03.1995 р. № 37, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 22. 03. 1995 р. за № 79/615 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0079-95>.
5. Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна : постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.1997 р. № 1448 [Текст] // ОВУ. — 1998. — № 2. — Стор. 42. — Ст. 50.
6. Положення про умови і порядок проведення тендерів (конкурсів) з визначення спеціалізованих організацій для реалізації арештованого державними виконавцями майна : наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2003 р. № 136/5 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1036-03>.
7. Морозова, И. Б. Исполнительное производство [Текст] : [учеб.–практ. пособ.] / И. Б. Морозова, А. М. Треушников. — М. : Городец, 2006. — 560 с.
8. Білоусов, Ю. В. Виконавче провадження [Текст] : [навч. посіб.] / Ю. В. Білоусов. — К. : Прецедент, 2005. — 192 с.
9. Закони України “Про державну виконавчу службу”, “Про виконавче провадження”, “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” [Текст] : наук.–практ. коментар / С. Я. Фурса [и др.] ; заг. ред. С. Я. Фурса ; Центр правових досліджень Фурси. — К. : Видавець Фурса С. Я. ; К. : КНТ, 2008. — 1172 с. — (Серія “Процесуальні науки”)
10. Фурса, С. Я. Виконавче провадження в Україні [Текст] : [навч. посіб.] / С. Я. Фурса, С. В. Щербак. — К. : Атіка, 2002. — 480 с.
11. Павлюченко, Ю. М. Правове регулювання діяльності з реалізації арештованого майна [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 “Господарське право; господарсько-процесуальне право” / Ю. М. Павлюченко. — Донецьк, 2008. — 26 с.
12. Герасименко, Н. В. Проблемы управления службой судебных приставов [Электронный ресурс] / Н. В. Герасименко // Третейский суд Фонда Юрбюро. — М., 2002. — URL : <http://arbitr.msk-arbitr.ru/upload/idx/0/025/article> (станом на 19.11.2012).
13. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 р. № 1775–III [Текст] // ВВР. — 2000. — № 36. — Ст. 299.

*Рекомендовано до друку кафедрою нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 13 грудня 2012 року)*

Надійшла до редакції 24.12.2012

Винциславская М. В. Статус специализированных организаций, которые занимаются реализацией арестованного имущества должника в исполнительном производстве

Исследован правовой статус и роль специализированных организаций, которые занимаются реализацией арестованного имущества должника в исполнительном производстве. Показаны проблемы, которые возникают в связи с привлечением их в исполнительный процесс. Разработаны предложения по совершенствованию законодательства об исполнительном производстве.

Ключевые слова: специализированные организации, реализация арестованного имущества, правовой статус.

Vintsylavska, M. V. The Status of Specialized Organizations that Seize Debtor's Property in the Executive Process

The scientific article represents the legal status and role of specialized organizations that are engaged in seizure of the property of a debtor in the executive process. The problems that arise in connection with their participation in the executive process are shown. The proposals for improving legislations on enforcement proceedings are developed.

Keywords: specialized organizations, realization of seized property, legal status.

